

Franci Štampar

REZ SADNIH RASTLIN

Gojenje sadnih rastlin
v domačem vrtu
in intenzivnih nasadih

ZALOŽBA
KMEČKI
GLAS

Vsebina

- 4 Spremna beseda
- 7 Sadike sadnih rastlin
- 7 Okoljski dejavniki za gojenje sadnih vrst
- 11 Priprava tal in sajenje
- 12 Opraševalni odnosi in sadilni načrt

- 17 Zaščita sadik pred divjadjo in voluharjem
- 20 Rast in razvoj sadnih rastlin
- 20 Življenjski cikel
- 21 Fotosinteza je vir energije
- 22 Temeljne zakonitosti rasti
- 24 Rodni les sadnih rastlin
- 28 Osnove rezi
- 31 Gojitvene oblike in rez sadnih rastlin
- 32 Okrogle gojitvene oblike
- 32 Naravna piramidna krošnja
- 33 Izboljšana piramida
- 35 Vretenast grm
- 36 Kotlasta krošnja

- 36 Ozko vreteno
- 39 Ozko vreteno, vzgojeno iz sadike s predčasnimi poganjki
- 40 Izboljšan navpični kordon
- 41 Sončna os
- 47 Razlike med ozkim vretenom in sončno osjo
- 48 Vzgoja sončne osi v novih nasadih
- 53 Preoblikovanje ozkega vretena v sončno os
- 54 Optimalni rodni volumen v intenzivnih nasadih
- 59 Ploščate gojitvene oblike
- 59 Pravilna in nepravilna poševna palmeta
- 61 »Umetniške« gojitvene oblike
- 61 Vertikalna kordona, povezana v slavolok
- 63 Pomlajevanje starih dreves — rez posebljih dreves
- 66 Orodje za rez
- 67 Bakterijski hrušev ožig

- 69 Higijenski ukrepi ob sumu na bakterijski hrušev ožig
- 71 Prerezi rodnih brstov
- 72 Rez jablane
- 74 Rez hruške
- 76 Rez nešplje
- 76 Rez kutine
- 78 Rez jerebike
- 79 Rez skorša
- 79 Rez breskve
- 83 Rez češnje
- 88 Rez višnje
- 91 Rez slive in češplje
- 92 Rez marelice
- 95 Rez bezga
- 97 Rez črnega ribeza
- 99 Rez rdečega ribeza
- 100 Rez kosmulje
- 102 Rez joste
- 102 Rez črnoplodne aronije
- 103 Rez malin

- 106 Rez robid
- 108 Rez tajberija
- 108 Gojenje in čiščenje jagod
- 109 Rez ameriških borovnic
- 111 Rez oreha
- 114 Rez leske
- 118 Rez kostanja
- 119 Rez oljke
- 122 Rez mandlja
- 123 Rez kakija
- 124 Rez kivija

- 129 Rez fige
- 130 Rez granatnega jabolka
- 131 Rez mandarine
- 131 Rez murve
- 133 Rez rožiča
- 133 Rez dreña
- 133 Rez limone
- 134 Literatura in viri

Spremna beseda

Stoletja sadjarji in ljubitelji gojijo in režejo sadna drevesa, da bi vsako leto bogato rodila. Že od nabiralnega sadjarstva dalje ljudje stremijo k temu, da so drevesa nižja, veje pravilno razporejene okoli osnovne osi – provodnika in dobro obraščene z rodnim lesom. Veje, ki nosijo najprej rodne brste, pozneje cvetove in na koncu plodove, morajo biti zelo dobro osvetljene. Osvetljena listna masa je tista, v kateri nastajajo s pomočjo fotosinteze asimilacijski produkti (sladkorji), ki služijo za rast in razvoj drevesa in seveda tudi za razvoj plodov in novih rodnih brstov za naslednje leto. Drevesa so lahko različno velika, odvisno predvsem od bujnosti sadne vrste, sorte, podlage in

Rez v nasadu ameriških borovnic

tudi samega rastišča. Danes pri večini sadnih vrst razlikujemo bujne, srednje bujne in šibke podlage. Podlage odločilno vplivajo na samo gojitveno obliko, njeno velikost, na količino in kakovost plodov ter na vstop v rodnost. Šipke podlage vplivajo na zgodnji vstop v rodnost, vendar nas to naj preveč ne zavede na vrtu. Tu potrebujemo tudi kakšno veliko drevo, ki bo zaznamovalo naš vrt, našo domačijo, dalo senco in seveda tudi veliko okusnih plodov. V intenzivnih nasadih pa iščemo podlage, ki so popolnoma prilagojene sadni vrsti, rastišču in želenemu rodnemu volumnu.

Pred nami je peta dopolnjena izdaja praktičnega priročnika, ki govori o tem, kako izbrati sadno vrsto glede na lego in tla, na kakšno podlago in razdaljo jo posaditi in kako oblikovati krošnjo, kakšno gojitveno obliko izbrati, kako to gojitveno obliko najhitreje vzgojiti ob upoštevanju naravnih zakonitosti rasti in razvoja sadnih rastlin. Rez in različne gojitvene oblike so natančno predstavljene pri jablani, hruški, breskvi, češnji, višnji, slivi in češplji, marelici, črnem in rdečem ribezu, malini, orehu in leski. Nismo pa pozabili na gojitev in rez manj razširjenih sadnih vrst, kot so nešplja, kutina, jerebika, skorš, črni bezeg, kosmulja, josta, črnoplodna aronija, robide, tayberry, ameriške borovnice, kostanj, mandelj, kaki, aktinidija, figa, granatno jabolko, mandarina, limona, murva, rožič in dren.

Naj vam dopolnjena izdaja prinese ideje za nove sadne rastline na vašem vrtu. Delo na vrtu, v sadovnjaku ali profesionalnem nasadu pa naj vam da veliko drobnih užitkov skozi vse letne čase ob rezi, negi, obiranju in uživanju sočnih plodov.

Avtor

Sadike sadnih rastlin

Z nastankom prvih človekovih naselbin je gojenje sadik sadnih rastlin potekalo izključno iz semen (generativno). Danes pa vemo, da večina rastlin, vzgojenih iz semena, nima takšnih lastnosti, kot jih je imela matična rastlina (od katere smo zbrali seme). Sejanci izredno pozno zarodijo (še le po nekaj letih), rastline so bujne, plodovi, ki nas najbolj zanimajo, pa so ponavadi bistveno slabše kakovosti (brez okusa ali z divjim priokusom, drobni, neobarvani ali z izjemno čvrsto lupino – npr. koščaki pri orehih itn.). Vendar je treba poudariti, da na tak način (z načrtnim križanjem izbrane materne in očetovske rastline) prek semena poteka žlahtnjenje novih sort. Da dobimo uspešno sorto, potrebujemo nekaj tisoč oziroma deset tisoč sejancev, da izmed njih izberemo najboljšega in da ima ta boljše lastnosti od staršev. Vrtovi niso tako veliki, da bi lahko na njih žlahtnili nove sorte in tudi tovrstnega znanja nam primanjkuje.

Drevesničarji že dolga leta razmnožujejo v drevesnicah sadne rastline za ljubiteljsko gojenje in intenzivno pridelavo sadja (s cepljenjem ali potaknjenci). Večino sadnih vrst cepimo na različne podlage (šibke, srednje bujne in bujne), ki jih izberemo glede na okoljske zahteve in tla. Z ukoreninjenimi potaknjenci pa razmnožujemo različne vrste jagodičja, lahko tudi lesko, oljko itn. Velikost in rast drevesa sta zelo odvisni od podlage in sorte. Posamezne sorte lahko cepimo na generativne podlage (sejance – vzgoja iz semena) ali na vegetativne podlage (torej vegetativno razmnožene). Na splošno je znano, da so drevesa na sejancih bujne rasti, pozno zarodijo, drevesne krošnje pa so velike. Sorte, cepljene na vegetativne podlage, so šibke do srednje bujne rasti, drevesa zarodijo že drugo ali tretje leto po sajenju, redno rodijo, plodovi so bolj izenačene kakovosti, predvsem pa jih lahko gosteje posadimo, ker so krošnje bistveno manjše. V drevesnicah kupimo enoletne sadike, te so ponavadi neobrasle, lahko so dveletne (obrasle), v določenih primerih pa kupimo tudi tri- ali večletne sadike, predvsem za posamezna drevesa na bujno rastočih podlagah.

Okoljski dejavniki za gojenje sadnih vrst

Za uspešno sajenje sadnih vrst potrebujemo optimalne okoljske dejavnike (podnebje in tla). V Sloveniji se prepletajo tri klimatska območja (sredozemsko, celinsko in panonsko). Za sredozemsko podnebno območje so značilne blage zime, ponavadi z veliko padavinami in dolga vroča poletja z izrazitim sušnim obdobjem. Zaradi pomanjkanja vode v rastni dobi je to območje